

APLICATIU

GUIA DOCENT

PROVISIONAL

1. Dades de l'assignatura

Nom de l'assignatura	Protohistòria del Mediterrani
Codi	100732
Crèdits ECTS	6
Curs i període en el que s'imparteix	4rt Curs. Semestre 2.
Horari	Dilluns/dimecres 10.00 a 11.30 hores
Lloc on s'imparteix	Facultat o Escola (l'aula apareixerà als horaris)
Llengües	Català

Professor/a de contacte

Nom professor/a	David Asensio i Vilaró
Departament	Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana
Universitat/Institució	UAB
Despatx	B7/159B
Telèfon (*)	935812515
e-mail	david.asensiovilario@gmail.com
Horari d'atenció	Dilluns/dimecres 11.30 a 12.30 hores

2. Equip docent

Nom professor/a

Departament

Universitat/Institució

Despatx

Telèfon (*)

e-mail

Horari de tutories

Nom professor/a

Departament

Universitat/Institució

Despatx

Telèfon (*)

e-mail

Horari de tutories

3.- Prerequisites

(prerequisits oficials i/o coneixements necessaris per a seguir correctament l'assignatura)

No hi ha cap

4.- Contextualització i objectius formatius de l'assignatura

Els objectius del quart curs (amb 60 crèdits de formació bàsica obligatòria) són dotar a l'estudiant d'una formació bàsica en arqueologia, història i altres disciplines socials, i que es familiaritzi amb matèries històrico-arqueològiques que es desenvoluparan en cursos posteriors. L'assignatura té com a continguts l'exposició dels trets bàsics de la investigació històrico-arqueològica aplicada a l'àmbit del període protohistòric en el context geogràfic dels territoris abocats a la Mar Mediterrània. Es plantejaran les aportacions de les metodologies instrumentals i de les tècniques analítiques als debats historiogràfics que la disciplina ha abordat. S'estudiaran els principals descobriments i els punts que han suscitat més controvèrsia de la investigació dels diferents períodes i territoris considerats. Els continguts inclouen les aportacions des dels diferents àmbits de procedència de la informació i les proves empíriques (bàsicament el registre arqueològic) des de les quals s'elaboren les hipòtesis.

Aquesta matèria nuclear està concebuda com a continuació i ampliació de la matèria bàsica HISTÒRIA. Concretament, els objectius formatius de l'assignatura són:

- 1) Analitzar les línies de recerca i pensament vigents en l'arqueologia protohistòrica, des dels seus orígens fins el moment actual
- 2) Aportar a l'alumne una visió global de les matèries i camps que formen part del que avui dia anomenem Arqueologia protohistòrica.
- 3) Reflexionar sobre la vinculació de l'arqueologia protohistòrica amb d'altres disciplines (història antiga, antropologia, arqueometria...).

5.- Competències i resultats d'aprenentatge de l'assignatura

Competència

CE3 Contextualitzar els processos històrics i avaluar críticament les fonts i els models teòrics amb especial consideració de l'arqueologia clàssica.

Resultats d'aprenentatge

CE3.5 Interpretar les causes dels processos històrics.

CE3.6 Analitzar críticament la relació entre les fonts historico-arqueològiques i la seva interpretació.

Competència

CE5 Interpretar les línies de desenvolupament disciplinaries recents i la vinculació de la teoria arqueològica amb les disciplines socials afins en el seu desenvolupament històric i en les tendències interdisciplinaries actuals.

Resultats d'aprenentatge

CE5.2 Discernir la relació entre teoria i pràctica historiogràfica.

Competència

CE7 Aplicar tant els coneixements com la capacitat d'anàlisi en la resolució de problemes relatius al seu camp de estudi.

Resultats d'aprenentatge

CE.7.1 Plantejar i solucionar problemes històrics.

6.- CONTINGUTS DE L'ASSIGNATURA.

Els continguts de l'assignatura estan molt condicionats per la necessitat de no repetir temes i aspectes ja impartits a d'altres assignatures del Grau d'Arqueologia. Així, d'entrada, donat que en cursos anteriors s'ha donat una "Arqueologia Clàssica" obligatòria i, a més, hi ha una "Arqueologia Grega" optativa (sens dubte escollida per tots els interessats pel món preromà) donem per fet que l'àmbit dels agents colonitzadors (grecs i feno-púnics) ja és conegut. Per aquesta raó, aquesta "Protohistòria del Mediterrani" s'enfoca fonamentalment com una arqueologia de les comunitats locals o 'pobles indígenes' de les ribes del Mediterrani central i occidental. En segon lloc, atès que a segon curs s'ha fet una "arqueologia hispànica" obligatòria, on hi ha tot un bloc dedicat al període protohistòric, el tractament de les cultures preromanes de la Península Ibèrica serà més aviat indirecte, bàsicament com a documentació de referència (ja que ens és molt propera). Per tot això, el programa proposat seria el següent:

1.- Presentació.

- 1.1.- Distribució geogràfica dels diferents pobles protohistòrics en l'àmbit del Mediterrani central i occidental. Un panorama caracteritzat per una enorme varietat cultural i socio-econòmica.
- 1.2.- Aspectes bàsics: abast cronològic i qüestions lingüístiques.

2.- El marc teòric: debats arqueològics actuals.

- 2.1.- La formació de les cultures i societats complexes segons els principals corrents de pensament arqueològic (evolucionisme, història cultural, processualisme, post-processualisme).
- 2.2.- La incidència de les relacions colonials: aculturació, sistema-món, crítica post-colonial.
- 2.3.- Debat sobre les identitats ètniques en situacions colonials. Problemàtica arqueològica d'identificació d'allò "indígena" respecte d'allò "colonial", és a dir, "grec" o "fenici" (casos emblemàtics: Onoba, Abul, la Fonteta, La Pícola, Moio de Civitella, Morgantina....).
- 2.4.- Debat sobre la presència i paper de la població indígena dins dels nuclis i territoris colonials.

3.- La formació de societats complexes a la Península Itàlica i Sicília.

- 3.1.- Els precedents: la cultura vilanoviana i altres horitzons del bronze finals/primer ferro.
- 3.2.- El món etrusc. Una civilització estatal de la màxima complexitat.
- 3.3.- Altres pobles itàlics menys coneguts: Ilatins, oscs, messapis, lucans, sículs, sicans, etc.

4.- Les 'particulars' cultures 'megalítiques' protohistòriques de les illes mediterrànies.

- 4.1.- Nuràgics de Sardenya i protohistòria a Còrsega.
- 4.2.- Talaiòtics de Mallorca i Menorca (i a les Pitiüses?).

5.- Un cas d'interacció cultural en context colonial: Els pobles occidentals i la colonització focea.

- 5.1.- Els Gals del Sud.
- 5.2.- Els Ibers del Nord.

6.- Els 'altres' territoris: Númides i el Nord d'Àfrica; Els Lígurs al Golf de Genova; els Iliris als Balcans.

7.- Metodologia docent i activitats formatives

(metodologia docent)

1. Formació dirigida dins de l'aula

S'oferiran exposicions teòriques per introduir i analitzar els aspectes més rellevants de l'arqueologia protohistòrica mediterrània. Aquests continguts es complementaran amb sessions de Power Point, imatges, quadres explicatius, documentals i webs interactius. També es plantejaran exercicis (lectures, comentaris, anàlisi d'exemples, etc.) i es proposaran alguns debats.

2. Visita arqueològica

En pretén complementar els continguts de l'assignatura amb la visita d'algun jaciment arqueològic de Catalunya que sigui significatiu pel que fa a les relacions i influències culturals entre les societats indígenes occidentals i els agents colonials i l'evolució de les interpretacions sobre aquesta qüestió.

3. Formació individual

Seguint les directrius exposades a l'aula, l'estudiant elaborarà els exercicis periòdics i prepararà un petit estudi de cas sobre un tema a escollir. Haurà de consultar bases de dades i catàlegs bibliogràfics. En formularà els resultats en un document que lliurarà acompanyat de mapes, imatges i bibliografia. A l'aula s'indicaran els criteris d'elaboració.

Evidentment, l'estudiant haurà d'aprofundir i ampliar la matèria impartida fent ús de la bibliografia bàsica o recomanada per aclarir i ampliar els continguts del programa. Els dubtes o consultes els podrà adreçar al professorat en l'horari d'atenció al despatx o bé a través de l'espai virtual.

4. Treball Individual

Es proposa l'elaboració d'un treball individual obligatori que requerirà una recerca de documentació sobre un subjecte triat (territori, poble, cultura, jaciment, etc.) i a partir d'aquí redacció d'un escrit on, a més de la descripció del més rellevant del registre arqueològic conegut d'aquest subjecte, es faci una reflexió sobre la incidència que els diferents models teòrics en arqueologia protohistòrica han tingut en les interpretacions i lectures històriques realitzades sobre el mateix.

TIPUS D'ACTIVITAT	ACTIVITAT	HORES	RESULTATS D'APRENTATGE
-------------------	-----------	-------	------------------------

Dirigides

Activitats a l'aula: - classe magistral - lectura d'articles especialitzats amb el subsegüent debat	37,5 h	- Utilitzar els principals mètodes o tècniques en la investigació arqueològica -Analitzar críticament la relació entre
---	--------	---

		les fonts històrico-arqueològiques i la seva interpretació - Adquirir habilitats per al treball en equip - Adquirir habilitats per debatre a partir del coneixement especialitzat

Pràctica de camp:

Visita a un conjunt arqueològic vinculat al fenomen de les colonitzacions mediterrànies (amb treball previ i posterior a la visita)

15 h

- Adquirir coneixements sobre els conjunts arqueològics visitats i aprofundir sobre aspectes tractats en l'assignatura

Supervisades

Supervisió del treball de cas individual	15h	-Reflexionar sobre el treball propi i el de l'entorn científic immediat amb la intenció de millorar-lo i oferir una valoració crítica

Autònomes

Exercicis i treball de recerca bibliogràfica	20 h	- Recerca de documentació i lectura en profunditat de publicacions sobre el subjecte triat pel treball de curs. -Lectura d'articles sobre la matèria i redacció de les corresponents recensions.
Estudi i lectura sobre la matèria impartida a classe	30h	Consolidar coneixements

.- Avaluació

(Indicar el tipus d'evidències d'aprenentatge que l'estudiant haurà de lliurar, el seu pes en la qualificació final, els criteris d'avaluació, la definició de "no presentat", el procediment de revisió de les proves, el tractament d'eventuals casos particulars, etc.)

Indicadors d'avaluació:

1. Prova teòrica (60%) – 1 examen a finals de curs

Sistema d'avaluació:

S'avaluaran els conceptes impartits a classe a partir de dues preguntes tipus tema - d'anàlisi i síntesi

i, opcionalment, també de reflexió crítica - a escollir entre tres opcions.

2. Treball de recerca bibliogràfica individual sobre un jaciment, regió, poble o territori i la seva relació amb els diferents models interpretatius emprats en l'arqueologia protohistòrica (30%).

3. Recensió sobre un parell de treballs (articles, capítols llibre, xerrades – si n'hi ha-) vinculades als continguts de l'assignatura (10 %).

Condicions d'avaluació:

- Hi haurà una única convocatòria.
- La no realització d'un 10% o més de les activitats d'avaluació implicarà un *no presentat*.
- Si la nota d'una o més de les activitats d'avaluació és inferior al 4,5 sobre 10, no es farà mitja entre les diferents activitats i no s'aprovarà l'assignatura.
- L'entrega amb retard de les activitats d'avaluació sense haver-ho consensuat prèviament amb el professorat restarà un 10% de la nota per cada dia de retard.

ACTIVITATS D'AVALUACIÓ

HORES

RESULTATS D'APRENTATGE

Proves escrites	7,5	CE3 Contextualitzar els processos històrics i avaluar críticament les fonts i els models teòrics amb especial consideració de l'arqueologia clàssica CE3.6 Analitzar críticament la relació entre les fonts historico-arqueològiques i la seva interpretació

9- Bibliografia i enllaços web

Selecció de bibliografia bàsica:

Aubet, M.E. (1994): Tiro y las colonias fenicias de occidente. Ed. Crítica. Barcelona.

Aubet, M.E. (2007): Comercio y colonialismo en el Próximo Oriente antiguo; los antecedentes coloniales del III y II milenio aC. Bellaterra Arqueología. Barcelona.

Calvo, M.; Guerrero, V.M.; Salvà, B. (2002): “Los orígenes del poblamiento balear, una discusión no acabada”, Complutum, 13, pp. 159-191.

Costa, B.; Benito, N. (2000): “El poblament de les illes Pitiüses durant la prehistòria. Estat actual de la investigació”. *Colonización humana en ambientes insulares: interacción con el medio y adaptación cultural*. Universitat de les Illes Balears, pp. 215-321.

Cristofani, M. (Ed.) (2000): *Etruschi, una nuova immagine*. Giunti Ed. Firenze.

Dickinson, O. (2000): *La Edad del Bronce egea*; Akal Ediciones, Madrid.

Dickinson, O. (2010): *El Egeo, de la Edad del Bronce a la Edad del Hierro*; Bellaterra arqueología, Barcelona.

Dietler, M. (1990): Driven by drink: the role of drinking in the political economy of the case of early Iron Age France, *Journal of Anthropological Archaeology*, 9, pp. 352-406.

Dietler, M. (1999): Rituals of commensality and the politics of state formation in the ‘princely’ societies of early Iron Age Europe, *Les princes et l’émergence de l’État: Actes de la table ronde internationale de Naples (1994), Collection Centre Jean Bérard, 17, Bibliothèque de l’École Française de Rome*, 252, pp. 135-152.

French, E. (2005): *Micenas, capital de Agamenón*. Bellaterra Arqueología, Barcelona.

Gracia, F. (1995): Comercio del vino y estructuras de intercambio en el NE. de la Península Ibérica y Languedoc-Rosellón entre los siglos VII-V aC. In: CELESTINO (S.) ed. *Arqueología del vino. Los orígenes del vino en Occidente*, Jerez de la Frontera, p. 297-331.

Guerrero, V.M.; Calvo, M.; Salvà, B. (2002): “La cultura talayótica. Una sociedad de la Edad del Hierro en la periferia de la colonización fenicia”, *Complutum*, 13, pp. 221-258.

Lilliu, G. (1999): *La Civiltà Nuragica*. Sardegna Archeologica, Studi e Monumenti, 2, Roma.

Llull, V.; Micó, R.; Rihuete, C.; Risch, R. (2001): *La prehistoria de las Islas Baleares y el yacimiento arqueológico de Son Fornés (Montuiri, Mallorca)*. Edició Fundació Son Fornés. Barcelona.

Pacciarelli, M. (2001): *Dal villaggio alla città: la svolta protourbana del 1000 a.C. nell’Italia tirrenica*. Grande contesti e problema della protostoria italiana, 4, Firenze.

Pallotino, M. (1987): *Etruscologia*. Ed. Hoepli. Milano.

Pericot, L. (1975): *Las islas Baleares en los tiempos prehistóricos*. Barcelona.

Plantalamor, Ll. (1991): *L’arquitectura prehistòrica i protohistòrica de Menorca i el seu marc cultural*. Maó.

Py, M. (1993): Les gaulois du midi; de la fin de l'âge du bronze à la conquête romaine. Hachette Ed.

Py, M. (2009): Lattara (Lattes, Hérault), *comptoir gaulois méditerranéen entre Etrusques, Grecs et Romains*. Collection Hauts lieux d'Histoire, Editions Errance, Paris.

Sanmartí, J. (2004): From local communities to early states. *Pyrenae*, 35-1, Universitat de Barcelona, pp. 7-41.

Sanmartí, J.; Santacana, J. (2005): *Els ibers del Nord*. Rafael Dalmau Eds., Barcelona, 232 p.

Sanmartí, J.; Asensio, D. ; Belarte, M.C. ; Noguera, J. (2009): Comerç colonial, comensalitat i canvi social a la protohistòria de Catalunya, *Citerior*, 5, pp. 219-238.

Stein, G. (2005): *Archaeology of Colonial Encounters: Comparative Perspectives*.

Van Dommelen, P. (1997): "Colonial Constructs: Colonialism and Archaeology in the Mediterranean", *World Archaeology*, Vol. 28, No. 3, *Culture Contact and Colonialism*, pp. 305-323.

Wolf, E.R. (1987): Europa y la gente sin historia. Fondo de Cultura Económica. México.

10.- Programació de l'assignatura

--

ACTIVITATS D'APRESENTATGE

DATA/ES	ACTIVITAT	LLOC	MATERIAL	RESULTATS D'APRESENTATGE
Per determinar				